

Učiteljski Tovariš

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Iz „Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev.“ — Pomagajmo si sami. — Razgovor z državnimi poslanci. — Tajna kvalifikacija. — Šola in cerkvene stranke. — Jungovci in mi. — Zastarale uredbe. — Učiteljski pravnik. — Zmes. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Duševna kultura na Kavkazu. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva. — Listnica upravištva.

Iz „Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev.“

Vabilo

k seji upravnega odbora „Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“, ki bo dne 16. mal. travna t. l. ob 2. uri popoldne v zbornici I. mestne šole v Ljubljani, Komenskega ulice.

Dnevni red:

- 1.) Nagovor predsednikov.
- 2.) Poročilo tajnikovo.
- 3.) Poročilo blagajnikovo.
- 4.) Poročilo o „Zavezinih“ listih.
- 5.) Določitev kraja in časa XII. glavne skupščine „Zaveze“.
- 6.) Posamezni predlogi.

Vodstvo „Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“,
v Ljubljani, dne 25. sušca 1900.

L. Jelenc,
predsednik.

Drag. Česnik,
tajnik.

Pomagajmo si sami!

Uvažuje K. Svoboda.

I. Učitelj v delu za narod. Lani so vsi štajerski slovenski listi tarnali in vzdihovali: „Pomozite, meja se podira!“ — Ta obupni krik, ki se je izvil iz notranjosti zatiranega naroda, ni bil slučajno poslan v svet. Fakt bistvuje: Slovenci na Štajarskem pešamo. Že nekaj let delujem kot učitelj na skrajni meji slovenskega ozemlja, v krajih, kjer vlada Nemec in njega žalostno družje, slovenski uskok. In v teh letih ni bilo moje oko slepo. Videl sem, kako se umika slovenska mila beseda trdi nemščini, zrl sem z grozo, kako počasi davi Oger nezavedno ljudstvo onstran Mure. — Četudi raste med štajerskimi Slovenci narodna zavest, četudi se množijo ognjišča narodnega delovanja: bralna, pevka, delavska društva, čitalnice itd., navzlic temu moramo reči, da prehaja naše ozemlje vedno hitreje v tuje roke, da se naša narodna meja — pogreza.

Skrbnemu opazovalcu ne uide dejstvo, da niso vse točke jezikovne meje v enaki nevarnosti. Tuintam se vrši ponemčevanje hitreje, gine meja in uznica kakor sneg na solntu. Druge narodne vasi pa moremo primer-

jati trdnjavam, ki čutijo bližino neizprosne sovraga in zategadelj s strastno pridnostjo ustvarjajo nasip za nasipom, da se razbije ob njih sila sovražnega navala. To dejstvo utegne nov up užgati v narodnih srcih. A še ta up je prazen. O, le nikar ne pozabite, da so te trdnjave na južni strani nezavarovane. Tudi Sevastopol se je dozdeval nepremagljiv. Šele ko je po nasvetu Niela združena se vojska polastila Malakova, tedaj je padel Sevastopol. In ko bodo naše trdnjave izgubile oporo z južne strani, ko bo narodni sovražnik pritiskal od vseh krajev na naše nasipe, tedaj bo premalo borilcev za obrambo. —

Ako primerjamo naše močne postojanke s slabimi, najdemo tudi vzrok razliki. In če ga navedem, bodo nekateri politiki prezirljivo skomizgali z rameni, drugi bodo samo tajno zasmehovali „nenavadno smelo“ trditev, tretji pa bodo udarili v besen protest. — Tako smo navajeni, tako se nam že godi od pradavna in tako se nam bo godilo do one dobe, ko bodo učitelji prenehali iskati svoje dobro v dveh taborih, ko bodo učitelji prestali se cepiti v dva voja. — Pa izrecimo svojo misel navzlic neprijetnemu občutku, katerega bo prizadela našim visokim in častitljivim politikom. Saj je pravična, saj se opira ob resnico: V tistih krajih, kjer deluje zavedno, narodno učiteljstvo, v tistih krajih delujejo neumorni saperji na nasipih, v krajih pa, kjer deluje učiteljstvo za nemško stvar, tam pade nasip za nasipom, pa ne ob periferiji, ampak od znotraj. In končno beležijo naši listi: V tem in onem obmejnem kraju jo zmagala pri teh in teh volitvah nemčurska stranka.

Toda! Ne deluje tudi duhovščina, ne delujejo tudi drugi činitelji za narod? — Slovenski poslanci, pravniki itd. prirejajo shod za shodom v obmejnih krajinah — je-li? — O, ni temu tako! Shod se vrši le malokdaj in še tistikrat more biti v vasi oseba, katera možakarje na ta shod pripravi in jih zbere v čim večjem številu le mogoče. — In duhovščina? — Nekdaj je duhovščina na Štajarskem res mnogo storila za narod. Idealni rodoljubi so žrtvovali vse svoje moči narodni probuji. V njih ni bilo tistega sebičnega rodoljubja, tedaj še rodoljubje ni bilo samo pripomoček za smoter. Da, ko Slomškov duh vedno bolj gineva med duhovščino, so zasedli v srcih mesta nekdanjih idealov že povsem drugi, o katerih pa rajši molčim. — Kjer se gre za čast in veljavo, kjer se gre za vlado in moč, tam najdeš še duhovnika v narodni vrsti. Pri vseh volitvah kažejo oznanjevalci svetega miru, kako prožne so njih sile. Treba samo primerneга slučaja,

in takoj delujejo vsi klerikalni stroji. — Kar se pa tiče pravega narodnega dela, probuje naroda, vzdrževanja tistega svetega ognja v srcih slovenskega preprostega ljudstva, tam klerikalni stroj ali več nima moči, ali pa noče delovati.

Duhovščina prepušča danes najvažnejše in najtežavnejše delo učiteljstvu. Le nekaj nadzorstva je potreba. Učitelj mora pri svojem delu oprezno ravnati, paziti mora, da ostaja v primernih mejah, da ne zagazi v delovanje, ki ni podrejeno veliki ideji rimstva. Ako bi količikaj zabredel na relse svobodomiselstva — po njem bi bilo. Najprej ga vzame v delo „Slovenski gospodar“, potem ga prijatelj župnik priporoča na višjem mestu. češ, tuintam se je pojavil demagog. O, verujte, da se v uradnih krogih še vedno najdejo Metternichi, ki zatisnejo hitro preglasna usta. — Tako priporočani učitelj gre lahko s svojimi prostomiselnimi besedami v Novi svet, modra pola mu je gotova.

Učitelj sme torej delati za narod le na poseben katoliški način. Nemški učitelj sme delati na vse načine, slovenski pa le na katoliški način...

In kakšno je tisto učiteljevo delovanje za narod? Kaj pa učitelj stori, da ga hvalimo na polna usta? Ali sme res tako hrabro vreči te besede klerikalni politiki v brk? ...

Poglejmo najprej štajarskega slovenskega učitelja v šoli. — Da dela učitelj za splošno probujo in omiko naroda, to seveda klerikalcem ne ugaja. V tej zadevi si stojimo diametralno nasproti. — Pa tega tu nočem raziskavati. To delovanje učiteljevo bo ljudstvo slovenske šole čez sto let cenilo. Obrnimo rajši pozornost na neko drugo točko.

Med šolskimi predmeti imamo na Štajerskem tudi takozvani „drugi deželni jezik“ — nemščino. V vseh obmejnih šolah se uči nemška govorica. Nekdaj se je učil ta predmet tako, da se ni bilo treba bati prevelikega napredovanja. Danes je drugače. — Če se izgubi čas, naj se izgubi na koristen način. Mi nismo proti znanju nemškega jezika. Kolikor jezikov človek zna, toliko mož velja. Zato nam nič ni do tega, da bi se pridružili onim, ki so grajali zaslužnega pedagoga g. H. Schreinerja, ko je jel v družbi z g. dr. J. Bezjakom pisati boljše učne knjige za pouk v nemščini. — A vidite, tu imamo zopet slabo stran. Po novi metodi beležimo učitelji pri pouku v nemščini sijajne uspehe. Učenci si bodo na ta način pouka prisvojili „drugi deželni jezik“ popolnoma in ga bodo pri izstopu iz šole tudi pravilno znali in lahko rabili. — Kako Slovenec vse tuje spoštuje, kako lahko se navzame tujega duha, tega ni treba praviti. Naš kmet kaže še prerad znanje tujega jezika, tak kmet pa tudi rad kaže svoje nenarodno prepričanje. Spominjam se, da sem videl že solze hvalečnosti v očeh starega vojaka, kateremu sem dal priliko, da se je pobahal v družbi z znanjem laškega jezika. — Dostojevski poudarja na čestih mestih v svojem „Dnevniku pisatelja“, da se razločuje Slovan od drugih narodov ravno po čudoviti lahkoti, s katero se prilagodi tujim nazorom, tujim običajem, da, celo tujemu prepričanju in tujemu jeziku. — Kam pa bo znanje nemškega jezika naš narod privedlo, ako bodo učitelji netili v učencih sovraštvo do materinega jezika in jim slikali tuje razmere kot edino spasne? Ako ne položi narodni učitelj dovolj ljubezni do slovenstva v učenčevo srce, tedaj se ta ljubezen ne more nikdar več v to srce vseliti. Znano je dovolj, kako

se je narodnemu mladeniču bojevati, da ne izgubi ljubezni do naroda zunaj v svetu, kjer vse prezira slovensko besedo, kjer je slovenska narodnost celo zadržek na službenem potu. Znano je tudi, kako dejstvujejo vojaška leta na našo vaško mladino. Koliko je nižjih uradnikov po vojaški dresuri pozabilo, kateremu narodu pripadajo! Gotovo si narodni učitelj pridobi neprecenljivih zaslug, ako vzgaja iskrene rodoljube, ako paralizuje vpliv centralizacijskih in birokratijskih krogov na naše slovenske šole. Ko bi hotela vlada uničiti katerikoli narod, tedaj mu mora odvzeti narodno učiteljstvo in ga nadomestiti z nemškimi nacijonalci. En sam zarod — in učinek bo jasen kot beli dan. Zato tudi vladajo v poljskih šolah tam na Nemškem tako obžalovanja vredne razmere, ker je vlada poslala na delo najboljše germanizatorje — nemške učitelje, ki ne znajo niti ene poljske besede. — O da, ni dvoma, tudi naša vlada, tudi štajarski deželni šolski svet bi rad tako postopal, a v Avstriji bi bilo to vendarle malo nevarno. Navzlic tej nevarnosti pa dobivajo že davno na Štajerskem le nemško nadahnjeni učitelji dobra mesta ob narodni meji itd. Saj nam je to vse znano, ni treba teh žalostnih faktov navajati. — Narodni učitelj je neprecenljive vrednosti za narod in njegovo posest že zaradi njegovega vestnega delovanja za narod v šoli. Že zaradi tega bi se moralo narodno učiteljstvo spoštovati, že zavoljo tega bi naj zavzemalo narodno učiteljstvo v očeh naših politikov tudi ugledno in častno mesto.

Naše učiteljstvo pa se ne briga samo za narodnost v šoli. — Le opazujte narodnega učitelja zunaj v vasi, kako se trudi, da tudi v poslednji od Boga pozabljeni luknji, v zadnjem „trou perdu“ dvigne ognjišče narodnega delovanja — kakšno narodno društvo. Neumorno deluje, dokler se mu ne posreči ustanoviti bralno ali pevsko društvo. Koliko potov je treba storiti, koliko vztrajnega vzpodbujanja je potrebno, da navdušenje ne ugasne kakor iskra v vodi, da se ustvarjena vez utrdi in da se društvo širi in jači! — O, duhovnik, naš sedanji duhovnik tega dela rad ne opravlja. To vse prepusti učitelju. In če se tudi ponižajo duhovni pastir in prevzamejo predsedništvo, tedaj kvečjemu zavoljo sebičnih namenov: da se bralno društvo ne krsti drugače kakor s katoliškim pridevkom, da ne pridejo knjige kakor 4000, Izgubljeni Bog itd. v narod, ampak da se ta naslaja le ob pristno katoliški hrani, — da se primerno podpira „Slovenski gospodar“, „Slovenec“ in „Slovenski učitelj“. — In navzlic temu, da se delovanja učiteljevega v bralnem društvu nikdar ne priznava, navzlic temu, da prinašajo omenjeni časniki samo učiteljskemu stanu skrajno škodljive članke in notice, navzlic vsem tem faktom deluje učitelj leto za letom z isto vnemo in gorečnostjo kot v prvem mesecu obstanka bralnega društva.

V teh društvih se ustanavljajo pevski zbori, tamburaški zbori. Kdo jih vodi, kdo uči, vežba dolge ure brezplačno? Narodni učitelj je edino sposoben za to delo po svoji muzikalni naobrazbi. V vasi, no, pa tudi v mestih ni drugače. Koliko učiteljev daruje tudi po mestih glavo in srce društvu, pa zraven tudi — pičlo svojo plačo, in kar je najvažnejše — zdravje. — Treba je pisati note, treba je urediti godala, treba izbirati komade itd. Vse to mora storiti učitelj. Saj on „ima — čas“. In za vse to ne žanje ničesar. Edina setev, ki ne obrodi za sejalca, je učiteljevo delo za narod.

In še drugod je učitelj v narodnih zadevah na svojem mestu. — Po zakonu je sicer vsako agitovanje učitelju strogo prepovedano. Zakonodajalci so že vedeli, zakaj. Nek paragraf straši učitelja s hudo kaznijo. — Učitelj se tega ne boji. On zahaja med narod in navdušuje pri volitvah volilce za narodno stvar. Dobro ve, da reskuje svoj kruhek, dobro ve, da mu to delovanje ne bo prineslo nikakršnega plačila. In vendar se trudi in peha, da prepriča nekatere mlačne duše, da je treba oddati svoj glas narodu in ne sovražniku. — Učitelj se mora pri tem delu dostikrat zatajevati. On ve, da je tisti, katerega so postavili kot narodnega kandidata, duhovnik, od katerega sme učitelj pričakovati z vso gotovostjo, da bo šoli nasprotoval, torej tudi učitelju oteževal delovanje, saj je to že prej pokazal. Saj je celo svoj program razvil v tej smeri. Pa učitelj deluje zanj, ker je narodni kandidat, nasprotni kandidat je profesor, ki bi gotovo drugače glasoval v šolskih zadevah kot duhovnik. Pa kaj! Narod mu je prva in glavna stvar, potem šele pride stan.

Nisem omenil vseh strani narodnega delovanja slovenskega učitelja. Pa tolaži me misel, da sem dovolj podal gradiva, s katerim je mogoče priti do pripravnih zaključkov. Razvidno je že iz podanega, da je učiteljstvo njega glavni steber, njega najboljša bramba, ki nikdar ne opeša, ampak se od leta do leta krepi. Čas bi že davno bil, da bi se slovenska javnost odločila, to delovanje učiteljstva pripoznati, da bi se malo slovenski volilni politiki na Štajerskem potrudili, učiteljstvo plačati za to požrtvovalnost in to vztrajnost. — Pa ne, tega naša javnost ne stori. Učiteljstvo, ti trpi, ti se muči, ti napenja svoje slednje moči v delu za narod, ti žrtvuj, kar moreš, svoj čas, svoje življenje, svoj kruh, vse, vse, kar imaš, vse žrtvuj! — O, ti si neutrudljivi saper, ki povzdiguje vedno iznova rušee se nasipe, s katerimi je obdal narod svoje svetinje — jezik in narodnost: Le računaj pri narodu na lepo plačilo — računaj — brez „višjih moči“.

Pa o tem plačilu v drugem članku. Nisem hotel drugega, kakor da priznate, da učiteljstvo res deluje za narod.

(Dalje.)

Razgovor z državnimi poslanci.

Dne 4. sušca t. l. je imel razširjeni odbor nemške avstrijske učiteljske zaveze razgovor z državnimi poslanci radi ureditve državnih prispevkov za ljudsko šolstvo. Od povabljenih državnih poslancev so se vdeležili tega razgovora prof. Fournier (nemška napredna stranka), Drexel (nemška ljudska stranka) in dr. Roman Jarossewřjč (socijal. dem. stranka).

Razgovor je bil jako živahen, in zastopniki učiteljstva so vsestransko osvetili žalostni položaj avstrijskega učiteljstva sploh.

Državni poslanec Jarossewřjč je izjavil takoj v začetku, da je pooblaščen izjaviti 1.) popolno solidarnost rutenskega učiteljstva z nemškimi, češkimi, poljskimi in slovenskimi učitelji in 2.) da bode socijalno-demokratska stranka z vsemi sredstvi delovala v dosego pravičnih učiteljskih tirjatev.

Fournier in Drexel nista bila še pooblaščenata isto izjaviti v imenu svojih klubov, toda kakor se lahko razvidi že iz sedanjega postopanja nemške napredne in ljudske stranke, sta obe stranki voljni podpirati zahteve učiteljstva. Nadučitelj, državni poslanec Drexel je v tem

smislu že oddal peticijo državnemu zboru, katera se je odstopila finančnemu odseku v proučevanje. (?)

Odbornik Holzabeck je podal sliko žalostnega materialnega položaja učiteljstva sploh in poudarjal, da tako ne more dalje iti. Poudarjal je zlasti to, da učiteljstvo zahteva (ne prosi) kot najnižjo plačo za učiteljstvo z zrelostnim izpričevalom 1200 K, a z sposobnostnim izpričevalom 1600 K, za meščansko učiteljstvo pa 2200 K plače, prosto stanovanje, oziroma stanarino posebe.

Odbornik Legler je raztolmačil češke učiteljske razmere, a odbornik Seipel je pa primerjal učiteljske plače s plačami državnih, deželnih in občinskih uradnikov kakor tudi častnikov in državnih slug.*)

Drž. posl. Fournier je omenjal, da bo ureditev učiteljskih plač v dež. zboru češkem, kjer sta se obe stranki, nemška in češka, združili v tem vprašanju, pač druge dežel. zbore spodbudila, da bodo posnemali češki dežel. zbor.

Zavrnil ga je odbornik Jessen, češ, ako se dežel. zborom prepusti ureditev plač, potem so nade učiteljstva zopet šle po vodi, zakaj mnogo je še deželnih zborov, ki iz lastnega interesa nočejo izboljšati učiteljskih plač.

Odbornik Katschinka je prebral pismo načelnika češke učiteljske „Zaveze“, iz katerega je razvidno, da je državni poslanec dr. Engel sporočil imenovanemu načelniku, da bodo češki drž. poslanci podpirali učiteljsko vprašanje v državnem zboru.

Odbornik Herbe meni, da je potem lahko večino dobiti v državnem zboru, ako so Čehi voljni podpirati učiteljsko vprašanje. Odbornik Maunert je izračunal, da se lahko dobi v državnem zboru za učiteljske težnje do 219 glasov.

Zborovalci so ostali skoro cele tri ure skupaj in pretresovali razna druga vprašanja, med temi tudi preosnovno § 55. v smislu ravnokar navedenih zahtev.

Ta shod je bil prav važen za vse avstrijsko učiteljstvo sploh. Vabljeni so bili vsi nemški državni klubi in socijalni demokratiški klub. Poslali so pa le trije klubi svoje zastopnike, to je napredni, ljudski in socij. demokratiški klub, ostali klubi pa se niso niti opravičili, zakaj niso odposlali svojih delegatov.

Slovanski klubi k temu posvetovanju niso bili vabljeni. Po došlih nam informacijah ima predsednik češke učiteljske zaveze g. Rašin nalogo, uprizoriti tudi nekako tako posvetovanje slovanskih državnih poslancev s slovanskimi učiteljskimi odposlanci. Ker nam ni znano, ali je dotični predsednik storil v tej zadevi kake korake ali ne — mislimo da ne, saj se to lahko sklepa iz postopanja češkega držav. poslanca dr. Začeka v državnem zboru — svetujemo predsedništvu avstrijske jugoslovanske učiteljske zaveze, da skliče v kratkem slično posvetovanje, da povabi k temu posvetovanju „jugoslovansko krščansko zvezo“ in vse načelnike raznih klubov slovenskih in hrvaških deželnih poslancev.

Čim prej, tem bolj! Zakaj skrbeti moramo, da se zadeva zopet ne zavleče in ne dene „ad acta“.

Dobro vemo, da posamezne dežele ne bodo mogle dosti več storiti za nas, ker finančni voz že poka pod težo raznih bremen, a prisilimo s tem posamezne deželne zbore, da bodo oni pritiskali na državni zbor, da že v prihodnjem

*) Primerjaj uvodni članek v 9. št. „Učit. Tovariša“ in prilogo „Češkega učitelja“ št. 27.